

УДК 94 (477)

Ігор МЕДВЕДЄВ,

к.держ.упр., доцент КЗ ТМР "Музейно-виставковий центр"
Тростянецький", м. Тростянець, Сумська область

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МОДЕЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФОРПОСТУ: МУЗЕЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

***Анотація.** Досліджується музейно-організаційний аспект археологічних досліджень та їх презентації в сучасному європейському просторі.*

***Ключові слова:** музейна справа, історія, археологія, туризм, місцеве самоврядування.*

В умовах війни в Україні органам публічної влади та представникам органів місцевого самоврядування все важче стає будувати нові тактичні та стратегічні плани розвитку конкретних територій. Ті людські, фінансові, ресурсні тренди, що працювати до російської агресії практично зруйновані. Міжнародні комунікації набули нового спрямування та змісту. Отож, в реальній умовах роботи, наприклад, на деокупованих територіях зорієнтуватися із напрямками подальшого розвитку досить складно. Більше того, виникає проблема із виконавцями робіт по плануванню та здійсненню управлінських рішень. Вимушена еміграція, зміна сфери діяльності, фінансові умови сучасного реального життя спричиняють "процес вимивання" кадрів в органах публічної влади. Також перестають діяти (працювати) ті закони, що ще вчора були вважалися стійкими та беззаперечними. Разом з тим, треба працювати на випередження проблем. Зброю для захисту територій треба було готувати вчора. У цьому ми переконалися. Отож, думати та працювати на стратегічне майбутнє потрібно вже зараз. Фізичні, людські, економічні, природні ресурси деокупованих територій в умовах війни слід використовувати активно та інноваційно. Інколи, виникає умова їх поєднання.

В Тростянецькій територіальній громаді Охтирського району Сумської області прикладом такого поєднання стратегічного використання природних, археологічних, туристичних та інвестиційних ресурсів є проект створення ландшафтно-природного парку "Едем". Ідея його створення належить голові Тростянецької об'єднаної територіальної громади Юрію Анатолійовичу Бові. Село Боголюбове, де планується створити цей парк знаходиться на правому (корінному) березі річки Ворскла поряд із Гетьманським національним парком. Крім вже існуючого природного рекреаційного, туристичного ресурсу ця місцевість має ресурс історично-археологічний.

Понад 150 років археологи досліджують цю місцевість. Особливо приваблює археологів, істориків, етнографів Зарічненський археологічний комплекс. В цьому місці, на березі Ворскли, збереглися залишки скіфських курганів, фортифікаційні споруд часів Київської Русі та Великого Князівства Литовського. Існує думка, що ця територія може бути пов'язана із битвою на річці Ворскла 1399 р. між військом європейського об'єднаного війська під керівництвом Вітовта та загарбниками Золотої орди. За нашим припущенням частина війська перебувати саме в цій місцевості перед битвою та після неї. Про це свідчать деякі археологічні знахідки. Так спеціалісти Інститут археології НАН України знаходили у цій місцевості середньовічний посуд із зображенням Гедеміновим стовпів (знахідки Зарічненської археологічної експедиції 2019 року). У 2020 році цією ж експедицією була знайдена прикраса - виріб з кістки, яка теж може датуватися XII-XIV століттями.

Отже, потенціал для подальших археологічних, історичних та етнографічних досліджень у цієї території є. Разом з тим, з позиції менеджменту та публічного управління цей потенційно цікавий з інвестиційного погляду об'єкт можна використовувати, як територію для розвитку туристичної, рекреаційної інфраструктури. Цей розвиток можна розглядати з декількох позицій[1, с.114].

По-перше, рекреаційні можливості. На березі Ворскли можна розташувати музейно-меморіальний комплекс, готель, ресторан, сувенірну крамницю тощо. Вже сьогодні комунальними закладами Тростянецької ОТГ розпочато роботу по створенню рекреаційних плантацій тюльпанів та лаванди.

По-друге, археологічні можливості. На території Тростянецької ОТГ (села Ніцаха, Кам'янка, Боголюбове) знаходяться археологічні ресурси, які дають можливість всебічно розвивати культурно-освітню, наукову, туристичну, екскурсійну, фестивальну та іншу діяльність. Відповідно до плану соціально-економічного розвитку Тростянецької ОТГ туризм входить до пріоритетних галузей розвитку.

По-третє, розвиток цієї території повинен стати інструментом створення нових робочих місць на півдні Сумської області. Це буде не тільки уповільнювати вимивання робочої сили з території, а й буде приваблювати сюди внутрішньо переміщених осіб[3, с.145].

Досвід 2019-2022 років свідчить, що масові заходи в Тростянецькій ОТГ (фестивалі), виходять за межі територіальних, регіональних й останнім часом можуть претендувати на всеукраїнський або ж міжнародний рівень. За показниками 2021 року Комунальний заклад Тростянецької міської ради "Музейно-виставковий центр "Тростянецький" приймав за рік стільки відвідувачів скільки всі музеї Сумської області разом (понад 25000 осіб). Звичайно, сьогодні, в умовах війни такими показниками вразити не вдається.

Разом з тим, цей час, коли неможливо займатися масовими заходами та археологічними дослідженнями важливо використати для розробки проектної документації, глибоких наукових досліджень в галузях історії, етнографії, фольклору, менеджменту культури, публічного управління. Ми, глибоко переконані, що й на рівні територіальної громади слід виходити з позиції, що історико-краєзнавчі дослідження можна використовувати для стратегії побудови туристично-рекреаційного

кластеру. Для реалізації трендів цього кластеру слід вивчати звіти археологічних експедицій. Такі історичні події як битва на річці Ворскла можуть бути відправною точкою для розвитку міжнародних відносин (Німеччина, Литва, Латвія, Молдова та інші країни). Формування топосу місця битви на річці Ворскла (1399 р) виглядає, з нашого погляду, як особливе стратегічне завдання розраховане на перспективу. Використання досвіду науковців з європейських країн може допомогти у створенні музейного комплексу інноваційного типу. Саме європейський досвід повинен допомогти у проблемах пошуку музеєфікації давніх битв. Ми в роботі сучасно (реального) інтерактивного музею повинні сконцентруватися не тільки на історії але й сьогоденні. Те, що вчора було доступне, й сприймалося як те, що можна "потримати в руках" сьогодні через війну стає втраченим.

В м. Тростянець, наприклад, російськими військами було знищено наукову базу інститут лісового господарства та лісомеліорації НАН України, що була знищена разом з будівлею Красно-тростянецької лісодослідної станції. Наукові досвід та матеріали були знищені пострілами з танків, а чи навряд підлягають відновленню. Можна відновити та відбудувати будинок станції, але чи можливо повернути матеріали наукових досліджень, які не були відцифровані. Отож, слід ще раз підкреслити важливість використання сучасних інструментів при вивченні та використанні історичної та культурної спадщини в умовах регіональної специфіки.

Унікальність комплексу умов в с. Боголюбове Тростянецької ОТГ Охтирського району Сумської області полягає у створенні на їх основі експозиції "Боголюбове: Форпост європейської цивілізації". Ця організаційна та наукова робота вже стала формувати певні історико-краєзнавчі погляди на поселення скіфів-землеробів на правому (корінному) березі р. Ворскла. В цих історичних місцях туристам буде цікаво не тільки відпочити, але й надихнутися історичним минулим України. Туристична

галузь займає важливе місце в процесі державотворення. Ця галузь вам візію не тільки творення, а й перетворення якісно-кількісної динаміки розвитку культурного вектора Тростянецької об'єднаної територіальної громади. Ми твердо переконані, що шляхи та засоби створення туристичних кластерів є запорукою економічного зростання[2, с.102].

Разом з тим, можна говорити, що реальна практика розвитку об'єктів культури та туризму повинні бути основою для розвитку теорії і практики навчання суспільних дисциплін. Тростянецька міська рада активно співпрацює із: Інститутом археології НАН України, Сумський державним педагогічним університетом імені А.С. Макаренка, Сумським державним університетом. І ця діяльність полягає не тільки у підписанні договорі про співпрацю. Реальна співпраця Тростянецької міської ради та комунальних закладів Тростянецької ОТГ із науковими установами полягає у: проведенні інформаційно-комунікаційних заходів; організації виробничої практики для студентів та магістрантів; проведенні системних й систематичних археологічних досліджень; використанні потенціалу громади для підвищення фахового рівня педагогічних та науково-педагогічних працівників тощо. Активізація роботи музейних закладів в умовах адміністративно-територіальної реформи набуває сьогодні нової ваги. При цьому слід враховувати й умови війни, окупації та деокупації.

Досвід колег по науковому цеху з Сумської та Харківської областей на наш погляд є неоціненним. Зберегти культурно-історичні надбання України, врятувати їх під час війни, вміти організувати діяльність збереженню та відновленню культурних цінностей у XXI столітті дуже важливо. Скажу більше: "Знаходження, визначення аспектів наукової новизни або ж в сучасних умовах їх збереження - справа з нелегких, але достойних для наслідування!". Не дивлячись на окупацію працівники закладів культури Тростянецької ОТГ не припинили своєї наукової, організаційної та іншої роботи. Особливої уваги та поваги заслуговують фахівці, що в умовах війни займаються збереженням культурних

цінностей. Інколи з ризиком для життя доводилося в окупацію колегам виконувати свої службові обов'язки. Хочу підкреслити важливість та реальну неперервність наукової роботи. Будь-який реальний онлайн інформаційно-комунікаційний захід (семінар, конференція, конгрес) для вчених, які знаходяться на окупованих територіях є не тільки "ковтком повітря" але й можливість тримати канали комунікацій з активному переналагоджені. Не можна заперечувати важливість організації роботи екскурсоводів, наукових співробітників, методистів музейних закладів по збереженню культурних цінностей. Так можна згадати досвід роботи Толстих Аліни Олександрівни (методист Музейно-виставкового центру "Тростянецький"), якій довелося не тільки організувати аудит культурних та музейних цінностей після деокупації, а й розробити унікальну дорожню карту дій колективу закладу по відновленню роботи музею в зимовий період, при виконанні обов'язків керівника музею.

В умовах війни музейні працівники Тростянецької ОТГ, краєзнавці, педагоги-історики не тільки продовжують розробку концепції нової експозиції в селі Боголюбове, але й знаходять можливості започаткування нових наукових трендів. Так у лютому 2023 року почата робота над науковою темою: "Практичні, документальні та соціологічні виміри російської агресії на території Тростянецької ОТГ (лютий-березень 2022 року). Науковий співробітник КЗ ТМР "Музейно-виставковий центр "Тростянецький", депутат Тростянецької міської ради Шевлякова Надія Андріївна збирає документальний та соціологічний матеріал, що є частиною історичної та ідеологічної роботи по формуванню інформаційного простору нашої держави. Не стоять осторонь вище згаданої роботи й внутрішньо переміщені особи. Так, методист II-ї категорії Кисельова Юлія Ігорівна не тільки демонструє свою соціальну та материнську позицію в Тростянецькій громаді, але й прагне активізувати свою навчальну та просвітницьку діяльність.

В підсумку, можна зробити висновок про важливість археологічної та історичної складової для розвитку громад. Археологія як наука, і археологічні центри та локації це наше історичне надбання. Археологічні дослідження та знахідки дають нам можливість розробляти нові наукові концепції та гіпотези. На артефактах знайдених та збережених вчора і сьогодні буде формуватися нова ідеологія українського народу у XXI столітті.

Список використаних джерел:

1. Медведєв І.А. Боголюбівський музейно-меморіальний комплекс: напрямки потенційного розвитку / І.А. Медведєв // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: збірник наукових статей / За заг. ред. О.Д. Гузенко. - Суми. ФОП. / Цьомка С.П. 2022. - 294 с. - С. 213-216.

2. Медведєв І.А. Особливості менеджменту та маркетингу галузі культури у військовий час. // Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції: "Сучасні тенденції і бізнесі та менеджменті: теорія та практика". м. Одеса. Одеський національний морський університет. 12-13 жовтня 2022 р. -С. 100-103.

3. Медведєв І.А. Специфіка діяльності музеїв нового типу як інструмент інвестиційної привабливості (на прикладі комунального закладу Тростянецької міської ради "Музейно-виставковий центр "Тростянецький". / Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку громад: матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю. м. Дніпро: НТУ "Дніпровська політехніка". 2022. - 228с. - С.144-153.